

"Az én-bevontság birodalma az egyén legsajátabb világa. A filozófia oktatójának ebbe a világba nem szabad behatolnia.

Csontos Szabolcs válaszol

CS.SZ.: Az *Anarchy, State and Utopia* egy helyén Robert Nozick egy első pillantásra meghökkentő, ám meglehetősen átlátszó trükkkel teszti olvasója jó ízlését. Egy olyan gépet képzelt el, amely a legcsodálatosabb és legtökéletesebb élményeket képes generálni az emberi tudatban. Néhány, az agyra tapadó elektróda kérdése az egész, s lehetővé válik, hogy a páciens megélje kívánságainak beteljesülését. A gyönyört, a hatalmat vagy éppen a boldogságot. Az alkotást, a felfedezést vagy az Egésszel való egyesülés élményét. Bármilyen élményt. Így természetesen az sem jelent problémát, ha a vágy tárgya éppen a filozófia. Egy szemvillanás alatt eltűnnek a kérdések és kételyek, s láthatóvá válnak az összefüggések.

A kérdésre természetesen egyértelmű a válasz: a gépre való rákapcsolódás gondolata, az elektródák által nyújtott boldogság és tudás ígérete visszataszító. A filozófiai tudás az egyén számára soha nem redukálható le vegytiszta rendszerekre, fogalmak és módszerek hálójára. Az egyén számára a filozófia struktúrált individualitásába beágyazódó differenciált ismeretösszeg, kiegészülve nem-rationális vetületeivel. Inkább taníthatatlan mint tanítható. S ha mégis: a taníthatóság nem az önazonos tudásanyag másik ember tudatába való sértetlen átültetését jelenti. Ami a taníthatóság szempontjából reális cél lehet, az a fogalmi, összefüggésekben való gondolkodás, és a szigorú logikát követő argumentáció elsajátíttatása.

E tekintetben tehát elfogadhatónak tűnik a 'filozófiát nem, csak filozofálni lehet tanítani' meglátás. A lényeges szempont mármint az – minthogy a *Különbség* kérdése is kifejezetten erre irányul –, hogy hogyan látom, a filozófia hivatásos oktatójaként, e problémát.

A fentiekkel összhangban az egyáltalán lehetséges filozófiai tudásanyag elsajátításának kulcsát az *aktivitás*ban kell megjelölni. Ebből a megközelítésből pedig a hallgatók munkájá-

nak elősegítése, erőfeszítésük optimális mederbe terelése lehet az oktatói tevékenység célja.

Ennek megfelelően az úgynevezett feladat-bevontság minél magasabb szintjének megvalósítása tűnik célravezetőnek. E hozzáállás segítségével fejleszthető – legalábbis egy bizonyos pontig – a logikus és absztrakt gondolkodás, a problémameglátás és az összefüggések felfedezésére való képesség, valamint a szó- és írásbeli kifejezőkészség. Eddigi hallgatói és oktatói tapasztalatom alapján számomra úgy tűnik, hogy e célok elérését leginkább segítik az előadásokkal tematikus összhangban lévő szemináriumok, a gondosan összeállított olvasmánylisták, az olvasmányanyagra vonatkozó, különböző típusú kérdések, az orientáló kérdések köré szerveződő szemináriumi megbeszélések és viták, valamint a pontosan körülhatárolt problémákról írott esszék.

E módszerek hatékonyak, ugyanakkor tudjuk azt is, hogy a szövegek végigolvashatóak, a kérdések megválaszolhatóak, a szemináriumi részvétel letudható, és az esszék is megírhatóak anélkül, hogy ez hosszú távon maradandónak bizonyulna. Ha ugyanis a feladat-bevontság nem társul Én-bevontsággal, vagyis a filozofálás nem társul a valóban sajátá váló filozófia kialakítására való törekvéssel, akkor elkerülhetetlenül bekövetkezik a 'vizgaszimptóma': a bemagolt anyag két nap alatt kitörlődik.

Mit értek Én-bevontság alatt? A személyiség egészének és a személyes, motiváló diszpozíciók vonatkozását a feladat-bevontságra. Nehezen képzelhető el ugyanis, hogy igazi tanulárról lehetne beszélni, ha a személyes ambíciók, értékek és érzelmek nem kerülnek kapcsolatba a konkrét feladatokkal. S a személyiség egysége elengedhetetlen ahhoz, hogy a konkrét feladatok révén differenciálódó tudáselemek integrálódjanak.

Az Én-bevontság birodalma azonban már az egyén legsajátabb világa. S a nozicki kísérletben való részvétel elfogadhatatlansága e kontextusban pontosan azt jelenti, hogy a filozófia oktatójának ebbe a világba – még ha tudna is, ami messze-menően kétséges – nem szabad behatolnia.